

International Trends, National Peculiarities]. *Finansy Ukrainy*, no. 1 (2022): 7-26.

DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2022.01.007>

Slaviuk, N. R. *Zovnishni derzhavni zapozychennia ta ekonomichniy rozvytok krainy* [External State Borrowing and Economic Development of the Country]. Kyiv: NaUKMA, 2019.

Von Luckner, C. M. G. et al. "Sovereign Haircut: 200 Years of Creditors Losses". *NBER Working Paper*. June 2024. https://www.nber.org/system/files/working_papers/w32599/w32599.pdf

"Yaki krainy svitu perezhlyvaly defoltni podii za ostanni 25 rokiv" [Which Countries of the World Experienced Default Events in the Last 25 Years]. *Slovo i dilo*. July 16, 2024. <https://www.slovodilo.ua/2024/07/16/infografika/ekonomika/yaki-krainy-svitu-perezhlyvaly-defoltni-podiyi-ostanni-25-rokiv>

Yefymenko, T. I. "Kryzovi transformatsii sotsialno-ekonomichnykh system" [Crisis Transformations of Socio-Economic Systems]. *Finansy Ukrainy*, no. 11 (2021): 7-20.

DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2021.11.007>

УДК 336:658.14

JEL: G24; G32; H54; L32

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-7-378-385>

БЮДЖЕТНА ПІДТРИМКА ПРОЄКТІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА: РЕАЛІЇ СВІТОВОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ПРАКТИКИ

©2024 ШУЛЮК Б. С., ТКАЧИК Ф. П.

УДК 336:658.14

JEL: G24; G32; H54; L32

Шулюк Б. С., Ткачик Ф. П. Бюджетна підтримка проєктів державно-приватного партнерства: реалії світової та української практики

У статті обґрунтовано необхідність активізації партнерських відносин органів державної влади (місцевого самоврядування) і суб'єктів підприємницької діяльності для модернізації чи будівництва об'єктів інфраструктури. Аргументовано, що результативність реалізації згаданих проєктів потребує фінансової участі держави. Мета дослідження полягає в розкритті кращих здобутків світового досвіду у сфері надання бюджетної підтримки партнерських проєктів держави та бізнесу, а також у наданні рекомендацій щодо її ефективного здійснення в Україні з метою підвищення інвестиційної привабливості таких проєктів. Результати аналізу чинної практики реалізації проєктів державно-приватного партнерства свідчать про активність використання державного кредитування, надання державних і муніципальних гарантій, натомість демонструють низький рівень бюджетного інвестування. Розкрито основні види бюджетної підтримки партнерських проєктів держави та бізнесу в Україні: надання державних і місцевих гарантій; фінансування за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів; виплата приватному партнеру платежів, передбачених договором ДПП; придбання державним партнером певного обсягу товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) приватним партнером тощо. Зазначено обмежувальний вплив здійснення бюджетної підтримки в українській практиці впродовж тривалого періоду, що зумовлено коротко- та середньостроковим бюджетним плануванням. З'ясовано, що законодавче врегулювання бюджетних відносин у сфері реалізації партнерських проєктів не сприяло їх інвестиційній привабливості. Акцентовано увагу на доцільності підвищення ефективності реалізації зазначених проєктів у контексті забезпечення фінансової участі держави шляхом: здійснення ґрунтового техніко-економічного обґрунтування проєктів; залучення представників громадськості до їх розроблення; встановлення санкцій за невиконання фінансових зобов'язань державним партнером (штрафів, пені); законодавчого врегулювання меж надання бюджетної підтримки проєктів ДПП відповідно до певного виду її здійснення; забезпечення транспарентності здійснення бюджетної підтримки проєктів ДПП; здійснення страхування взятих фінансових зобов'язань державного партнера; проведення контрольних дій у процесі визначення ефективності бюджетного фінансування проєктів. Підсумовано, що такі заходи дадуть змогу відновити об'єкти інфраструктури, зокрема в процесі повноенної відбудови.

Ключові слова: проєкти державно-приватного партнерства, бюджетна підтримка, об'єкти інфраструктури, бюджетні інвестиції, бюджетне кредитування, державні та місцеві гарантії.

Рис.: 2. **Бібл.:** 10.

Шулюк Богдана Степанівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів імені С. І. Юрія, Західноукраїнський національний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46009, Україна)

E-mail: BohdanaShulyuk@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8692-1983>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/L-3435-2016>

Ткачик Федір Петрович – доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів імені С. І. Юрія, Західноукраїнський національний університет (вул. Львівська, 11, Тернопіль, 46009, Україна)

E-mail: tkachuk.fp@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4783-6919>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57219602783>

Shuliuk B. S., Tkachyk F. P. Budget Support for Public-Private Partnership Projects: Realities of Global and Ukrainian Practices

The article substantiates the need to intensify partnerships between public authorities (local self-government) and entrepreneurial entities for the modernization or construction of infrastructure facilities. It is argued that the effectiveness of the implementation of these projects requires the financial participation of the State. The aim of the study is to reveal the best achievements of world experience in the field of providing budget support for partnership projects of both the State and business, as well as to provide recommendations for its effective implementation in Ukraine in order to increase the investment attractiveness of such projects. The results of the analysis of the current practice of implementing public-private partnership projects indicate the active use of public lending, the provision of both the State and municipal guarantees, yet they demonstrate a low level of budget investment. The main types of budget support for partnership projects of the State and business in Ukraine are disclosed: provision of guarantees either on the part of the State or local authorities; financing at the expense of either the State or local budgets; payment to the private partner of payments provided for by the PPP agreement; acquisition by a public partner of a certain amount of goods (works, services) produced (performed, provided) by a private partner, etc. The restrictive influence of the implementation of budget support in Ukrainian practice over a long period of time, which is due to short- and medium-term budget planning, is indicated. It is found that the legislative regulation of budgetary relations in the field of implementation of partnership projects did not contribute to their investment attractiveness. Attention of the article is focused on the expediency of increasing the efficiency of the implementation of these projects in the context of ensuring the financial participation of the State by: implementation of a thorough feasibility study of projects; involvement of members of the public in their development; establishment of sanctions for non-fulfillment of financial obligations by the State partner (fines, penalties); legislative regulation of the boundaries of budget support for PPP projects in accordance with a certain type of its implementation; ensuring transparency in the implementation of budget support for PPP projects; insurance of the financial obligations of the State partner; carrying out control actions in the process of determining the efficiency of budget financing of projects. It is summarized that such measures will make it possible to restore infrastructure facilities, in particular in the process of post-war reconstruction.

Keywords: public-private partnership projects, budget support, infrastructure facilities, budget investments, budget lending, State and local guarantees.

Fig.: 2. **Bibl.:** 10.

Shuliuk Bohdana S. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Finance named after S. I. Yurii, West Ukrainian National University (11 Lvivska Str., 46009, Ukraine)

E-mail: BohdanaShulyuk@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8692-1983>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/L-3435-2016>

Tkachyk Fedir P. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance named after S. I. Yurii, West Ukrainian National University (11 Lvivska Str., 46009, Ukraine)

E-mail: tkachyk.fp@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4783-6919>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57219602783>

Сучасні тенденції бюджетного фінансування цілей соціально-економічного розвитку водять неспроможність виконання завдань, які зумовлені глобальними викликами та загрозами. Обмеження бюджетних коштів, яке проявляється в неякісному наданні освітніх і оздоровчих послуг, згортанні механізмів довгострокового державного кредитування, спричиняють необхідність побудови ефективної системи партнерських взаємовідносин між державою та приватними інвесторами. Державно-приватне партнерство (ДПП) дає змогу залучати додаткові фінансові ресурси в будівництво чи модернізацію об'єктів інфраструктури, а також використовувати підприємницьку активність для досягнення економічних і соціальних цілей. Водночас тільки деякі проекти ДПП завершуються результативно без фінансової участі держави.

В економічній літературі значна увага приділена теоретичним і практичним засадам формування та використання фінансових ресурсів у сфері державно-приватного партнерства. Зокрема, варто відмітити праці: К. Пашинської стосовно поділу джерел фінансування на постійні та доступні на певних стадіях реалізації проекту [1]; Н. Бабяк і Є. Нагорного з приводу визначення перспектив-

них форм фінансування проектів ДПП в Україні з метою оновлення та модернізації об'єктів інфраструктури [2]; О. Солодовнік щодо визначення передумов фінансування партнерських проектів із урахуванням історичного досвіду їх реалізації у світовій практиці [3]. Загалом вчені досліджують проблеми фінансування проектів ДПП у контексті можливостей здійснення приватних інвестицій.

Проте питанням розвитку бюджетних джерел присвячені поодинокі праці. Так, Н. Овчарова розкриває особливості бюджетного забезпечення державної підтримки проектів ДПП, що реалізуються в соціальній сфері. Вчена вважає, що синергія співпраці органів влади та бізнесу сприятиме виконанню державою своїх зобов'язань перед суспільством [4]. Ю. Коваль висвітлює правові аспекти можливостей співфінансування проектів учасниками партнерства [5]. Водночас в теоретичній і практичній площині відсутні комплексні дослідження щодо формування механізму бюджетної підтримки зазначених проектів.

Метою статті є відображення кращих здобутків світового досвіду у сфері надання бюджетної підтримки партнерських проектів держави та бізнесу, а також надання рекомендацій щодо її ефек-

тивного здійснення в Україні з метою підвищення інвестиційної привабливості таких проєктів.

Бюджетна підтримка є необхідною умовою реалізації проєктів державно-приватного партнерства. При цьому результативність партнерських відносин органів державної влади (місцевого самоврядування) і суб'єктів підприємницької діяльності залежить від співвідношення публічних і приватних фінансових ресурсів. Адаже надмірна чи недостатня бюджетна підтримка призводить відповідно до недосягнення цілей проєкту або його незавершеності внаслідок передачі приватному партнеру занадто великого обсягу фінансових зобов'язань. Водночас оптимальна сума залучених державних коштів стимулює бізнес до реалізації суспільно важливих інфраструктурних проєктів, компенсуючи ризики зміни економічної кон'юнктури, недосконалого правового, регуляторного та інституційного середовища.

Світовий досвід свідчить, що бюджетну підтримку найбільше потребують країни, що розвиваються. Висока вартість залучених фінансових ресурсів зумовлює неспроможність приватного партнера здійснювати необхідні витрати на модернізацію об'єктів інфраструктури. Натомість в економічно розвинутих країнах здебільшого компенсація витрат суб'єкта підприємницької діяльності й отримання ним прибутку відбуваються за рахунок коштів споживачів. Однак такий підхід притаманний не всім сферам діяльності держави. Адаже в кожній країні є пріоритетні інфраструктурні проєкти, які потребують бюджетної підтримки. Так, Велика Британія зосереджує увагу на школах, лікарнях, в'язницях, оборонній та транспортній галузях; Канада – на енергетиці, охороні навколишнього середовища, водопостачанні та водовідведенні, культурно-рекреаційній галузі, медицині, освіті; Австралія, Греція, Ірландія, Іспанія – на дорожньо-транспортній галузі та системі благоустрою міст.

Попри доведену необхідність здійснення бюджетної підтримки проєктів державно-приватного партнерства, окремі країни не завжди формують статистичні бази для відображення обсягу її надання. Здебільшого висвітлюється інформація щодо завершених проєктів, водночас немає відомостей про проєкти, що реалізуються. Тому для дослідження динаміки та структури джерел фінансування інфраструктурних проєктів ДПП використовують аналітичні дані Світового банку, які систематизовані по різних регіонах світу: Африці на південь від Сахари, Південній Азії, Латинській Америці та Карибах, Європі та Центральній Азії, Східній Азії та Тихоокеанському регіону, Близькому Сходу та Північній Африці.

У 2023 р. Світовим банком здійснено аналіз фінансування 60% реалізованих проєктів ДПП (136 проєктів), загальний обсяг вкладених коштів у які склав 28,3 млрд дол США. У структурі джерел фінансування 13% (3,7 млрд дол. США) становили бюджетні інвестиції та державний кредит (рис. 1). Експерти Світового банку зазначають, що, незважаючи на посилення глобалізаційних викликів і загроз, фінансова участь органів влади в реалізації проєктів ДПП практично не змінюється.

Дані рис. 1 свідчать про низький рівень здійснення бюджетних інвестицій у світовій практиці, який становив 1% від загального обсягу фінансування. Водночас державна фінансова підтримка переважно надавалась у формі державного кредитування, частка якого в зазначеному році склала 12%. Здебільшого надання позик здійснювалось за рахунок коштів державних банків: турецьких, індонезійських та індійських. Окрім того, активну роль у фінансуванні партнерських проєктів держави та бізнесу відіграли банки Південної Африки, які фінансово долучилися до реалізації завдань щодо вироблення електроенергії з використанням відновлювальних джерел.

У загальній структурі наданих позик частка кредитів державних банків у досліджуваних регіонах світу коливалася від 3% до 73% у 2021 р., від 5% до 72% у 2022 р. і від 3% до 79% у 2023 р. (рис. 2). Дані, наведені на рис. 2, свідчать, що у 2023 р. порівняно з 2021 р. вони суттєво збільшилися у таких регіонах світу, як: Африка на південь від Сахари, Східна Азія та Тихоокеанський регіон.

Здебільшого призначення державних банків полягає в кредитуванні стратегічно важливих інфраструктурних проєктів у національній валюті із застосуванням пільгових умов. Водночас задля нівелювання впливу економічних ризиків і досягнення цілей учасників партнерства органами влади залучаються позики від іноземних держав, міжнародних фінансових організацій та фінансових інститутів розвитку, що сприяє стабільному фінансуванню цих проєктів. Так, значною є питома вага залучених кредитних ресурсів фінансових інститутів розвитку, яка у 2021 р. домінувала в Африці на південь від Сахари, у 2022 р. – Європі, Центральній Азії, Північній Африці та на Близькому Сході, про що свідчать дані рис. 2.

У світовій практиці за реалізації партнерських проєктів органів влади та суб'єктів підприємницької діяльності активно використовуються державні та муніципальні гарантії. Такі гарантії надаються за рахунок бюджетних коштів при настанні непередбачуваних ситуацій. Метою їхнього здійснення є забезпечення виконання зобов'язань

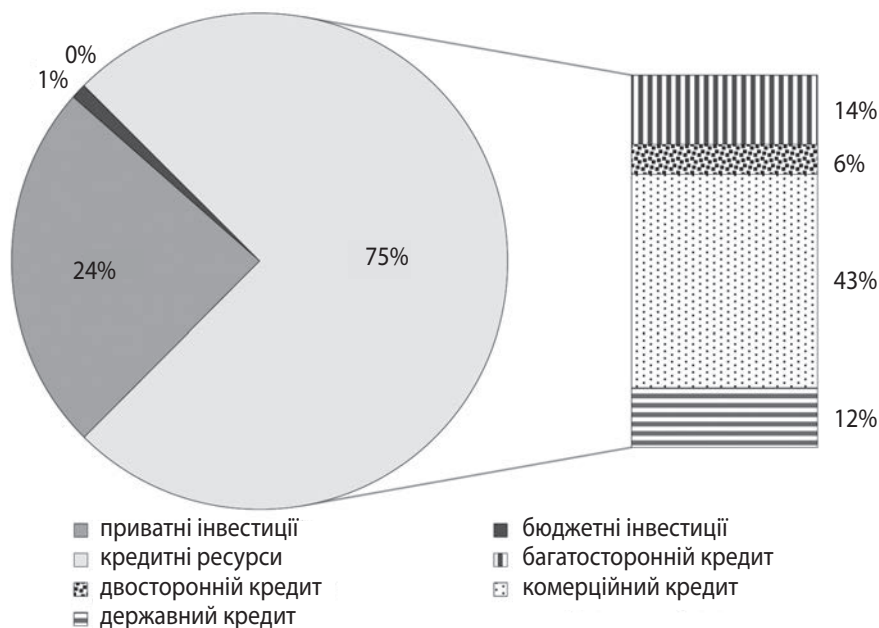

Рис. 1. Структура джерел фінансування проєктів державно-приватного партнерства в різних регіонах світу у 2023 р.*

Примітка: * – досліджувані регіони світу: Східна Азія та Тихоокеанський регіон, Європа та Центральна Азія, Латинська Америка та Кариби, Південна Азія, Близький Схід і Північна Африка, Африка на південь від Сахари

Джерело: побудовано авторами на основі [6].

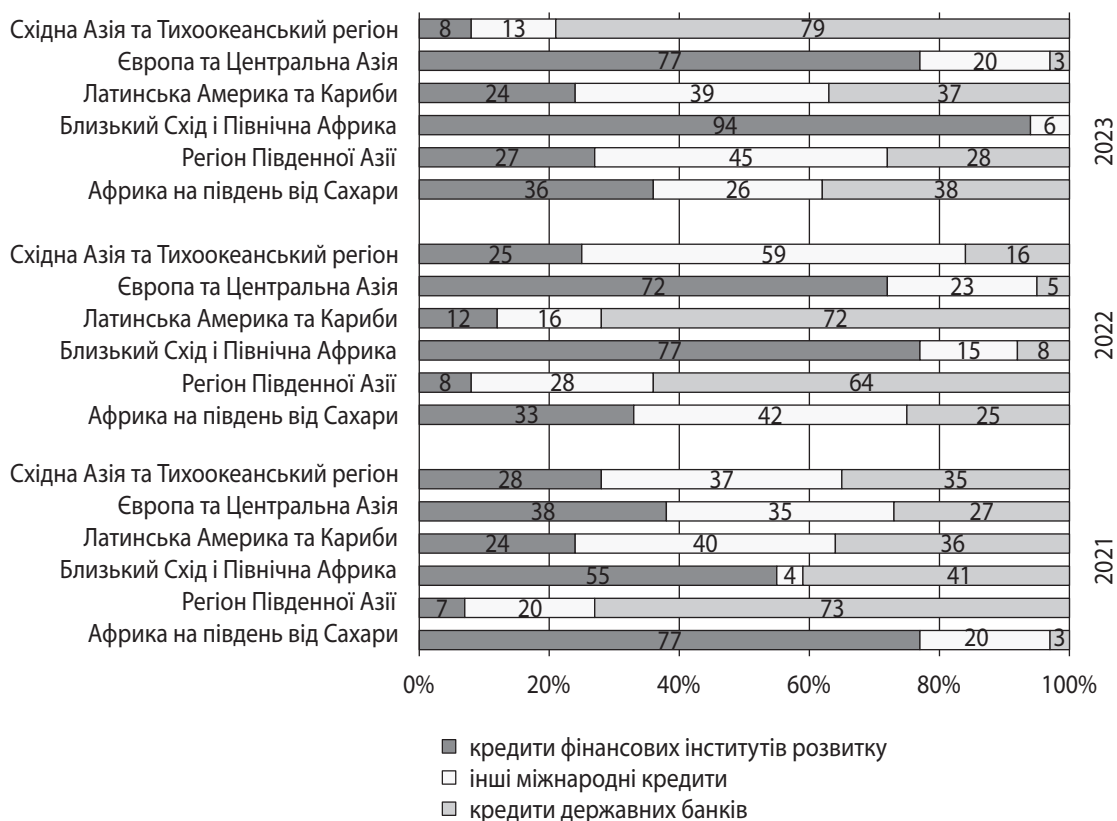

Рис. 2. Структура наданих кредитів на фінансування проєктів державно-приватного партнерства у світі за 2021–2023 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [6].

боржника або гарантування в отриманні приватним партнером встановленої норми прибутку. Зазначена практика спостерігається в Іспанії, Канаді, Нідерландах, Сполучених Штатах Америки, Туреччині, Швеції, Чилі, які здійснюють гарантійну підтримку з метою отримання приватним партнером достатнього обсягу доходу від реалізації проекту, що дає змогу покрити відсотки за зобов'язаннями. При цьому визначається економічна чи соціальна значущість інвестиційного проекту, оцінюється його фінансова результативність.

Задля недопущення розпорошення коштів держави міжнародними органами влади встановлено законодавчі обмеження щодо рівня надання бюджетної підтримки. Так, у країнах ЄС, США вони становлять не більше 80%, а в Канаді – до 85% від загального обсягу взятих приватним партнером кредитних зобов'язань. Такі обмеження також використовують Іспанія, Польща, Франція.

Окремі країни встановлюють плату за надання гарантійної підтримки. Зокрема, у Данії та Казахстані застосовують фіксований платіж: 0,15% від обсягу взятої позики та 0,2% чи 2% залежно від пріоритетності інфраструктурних проектів відповідно. Диференційовану ставку використовує Японія (0,5–2,2% від обсягу гарантованого кредиту) та Франція (0,75–1,5% від аналогічного показника).

У світовій практиці надання згаданих гарантій регулюється міжнародними нормами. Забороняється здійснювати гарантійну підтримку проектів ДПП у випадку отримання фінансової допомоги від Європейського Союзу. Крім того, у разі неможливості виконання гарантійних зобов'язань органи влади можуть надавати інші види фінансової підтримки – пільгове кредитування, субсидування, податкове стимулювання тощо.

Вважаємо, що попри перманентну нестачу публічних коштів, здійснення бюджетної підтримки є обов'язковим, адже це стимулює інвесторів і кредиторів до реалізації суспільно важливих інфраструктурних проектів. Таку підтримку, на думку Н. Овчарової, доцільно здійснювати впродовж усього життєвого циклу проекту, зокрема: «на підготовчому етапі – при розробці первинної та повної документації на умовах співфінансування, на етапі будівництва (модернізації) – в процесі здійснення інвестиційних вкладень, а на етапі експлуатації – при необхідності відшкодування експлуатаційних витрат» [4]. Водночас вибір певних видів і обсяг бюджетної підтримки на кожному етапі реалізації проектів ДПП залежить від соціально-економічного розвитку країни. Така підтримка дає змогу забезпечити стабільне фінансування пріоритетних проектів та зробити їх інвестиційно привабливими.

Увітчизняній практиці види бюджетної підтримки партнерських проектів держави та бізнесу законодавчо врегульовані. Так, Законом України «Про державно-приватне партнерство» від 01 липня 2010 р. № 2404-VI визначено такі:

- ✦ надання державних і місцевих гарантій;
- ✦ фінансування за рахунок коштів державного чи місцевих бюджетів;
- ✦ виплата приватному партнеру платежів, передбачених договором ДПП;
- ✦ придбання державним партнером певного обсягу товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) приватним партнером тощо [7].

Проте впродовж тривалого часу був відсутній механізм надання бюджетної підтримки, що зумовлено коротко- та середньостроковим бюджетним плануванням. Тому для забезпечення взяття та виконання довгострокових фінансових зобов'язань державним партнером до Бюджетного кодексу України внесено зміни щодо врегулювання бюджетних відносин у сфері реалізації проектів ДПП. Зокрема, передбачено:

- ✦ здійснення таких зобов'язань за рахунок фактичних надходжень спеціального фонду бюджету у відповідному бюджетному періоді;
- ✦ встановлення обсягу видатків на зазначені цілі законом про Державний бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет упродовж усього терміну дії угоди про державно-приватне партнерство;
- ✦ оплату послуг фінансових консультантів щодо розробки проекту, оцінки впливу ризиків на очікувані результати партнерів, пошуку інвесторів і кредиторів тощо [8].

Прийняті зміни врегулювали обов'язки органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері реалізації довгострокових партнерських проектів із суб'єктами підприємницької діяльності. Однак такі нововведення не сприяли активізації інвестиційних вкладень бізнесу. Про це свідчать статистичні дані Міністерства економіки України. Так, станом на 01.01.2024 р. укладено 198 договорів, з яких реалізується 22 договори (10 – концесійних договорів, 6 – договорів про спільну діяльність, 6 – інших договорів), 166 договорів не реалізується (115 – не виконується, 51 – розірвані чи закінчився термін дії), 10 договорів призупинені у зв'язку зі збройною російською агресією [9].

Враховуючи те, що приватні інвестиції є значущими для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів інфраструктури, органи влади повинні стимулювати інвесторів до співпраці на засадах державно-приватного партнерства шляхом взяття фінансової участі в реалізації проектів ДПП. Для досягнення цієї мети необхідним є:

- 1) здійснення ретельного техніко-економічного обґрунтування проєктів, що дасть змогу оцінити вартість відновлюваних робіт інфраструктурного об'єкта, руйнація чи пошкодження якого зумовлені війсьними діями на території України. Адже, як зазначає А. Швадчак, «спрощення порядку підготовки може призвести не тільки до реалізації неякісних проєктів, але й до неефективного використання бюджетних коштів» [10];
- 2) залучення представників громадськості до розроблення проєктів ДПП у контексті визначення пріоритетних об'єктів інфраструктури, що потребують відновлення, оцінювання впливу можливих ризиків на реалізацію проєктів, установаження негативних наслідків для суспільства у випадку припинення партнерських відносин органів влади та суб'єктів підприємницької діяльності, пошуку додаткових бюджетних джерел залучення коштів;
- 3) встановлення санкцій за невиконання фінансових зобов'язань державним партнером (штрафів, пені), що дає можливість компенсувати завдані збитки внаслідок недоотримання запланованого обсягу бюджетних коштів на реалізацію партнерських проєктів із бізнесом. Такі санкції мають не тільки каральний, але стимулювальний вплив на добросовісне виконання функцій учасників ДПП. Варто зазначити, що існують обставини, які не підпадають під дію санкцій, зокрема: війни, збройний конфлікт, спровокований іноземним агресором. Саме такі причини зумовили призупинення реалізації багатьох проєктів ДПП на території України;
- 4) законодавче врегулювання меж рівня надання бюджетної підтримки проєктів ДПП відповідно до певного виду її здійснення. Це передбачає застосування економічно обґрунтованих показників ефективності, що враховують інтереси держави, інвесторів, кредиторів і суспільства;
- 5) забезпечення транспарентності здійснення бюджетної підтримки проєктів ДПП, щорічного оприлюднення звітності про тенденції такого фінансування, що дасть змогу підвищити рівень довіри суб'єктів економічних відносин на інвестиційному ринку;
- 6) здійснення страхування взятих фінансових зобов'язань державного партнера, невиконання яких зумовлене впливом макроекономічних чинників. Участь страхових компаній посилює зацікавленість суб'єктів

економічних відносин у реалізації проєктів ДПП, оскільки гарантом стабільного фінансування є не тільки держава, але й страховики;

- 7) проведення контрольних дій у процесі визначення ефективності бюджетного фінансування проєктів задля недопущення розбалансування державного чи місцевих бюджетів.

Окремого вирішення потребують проблеми у сфері соціальної інфраструктури, які в Україні є інвестиційно непривабливими. Варто зазначити, що в економічно розвинутих країнах соціальні проєкти є популярними, адже значна увага приділяється соціальному захисту громадян, належному медичному обслуговуванню, якісній освіті. Тому в процесі реалізації таких проєктів іноземні органи влади гарантують рентабельність приватного партнера шляхом відшкодування недоотриманого прибутку або компенсації частини витрат, зумовлених підвищенням цін на будівництво, модернізацію та експлуатацію об'єктів соціальної інфраструктури.

На думку Н. Овчарової, «... впровадження проєктів ДПП у соціальній сфері ускладнюється і відсутністю сталої концепції розвитку соціальної сфери, а саме, цілісного опису бажаної системи надання соціальних послуг із зазначенням її складових, невизначеністю базових гарантованих державною соціальних послуг, що фінансуватимуться за рахунок бюджетних коштів» [4]. Тому для впровадження згаданих проєктів у соціальній сфері необхідним є застосування стимулювальних заходів залучення приватних інвестиційних ресурсів. Зокрема, у Бюджетному кодексі України доцільно передбачити: види бюджетної підтримки для окремих галузей; перелік пільг приватному партнеру у випадку інвестування таких проєктів (кредитних, податкових тощо); гарантійний механізм бюджетного фінансування впродовж усього терміну реалізації партнерських відносин держави та бізнесу; порядок компенсації органами державної влади чи місцевого самоврядування інвесторові різниці між встановленими та економічно обґрунтованими тарифами на соціальні послуги тощо.

ВИСНОВКИ

Отже, реалізація проєктів державно-приватного партнерства супроводжується впливом різних видів ризиків, що спричиняє низьку зацікавленість інвесторів щодо співпраці з органами влади. Тому на сучасному етапі державотворення важливим завданням є надання бюджетної підтримки таких проєктів, яка в українській практиці переважно не здійснюється. Це зумовлено такими причинами, як:

- ✦ постійна нестача бюджетних коштів;
- ✦ складність і невизначеність методики здійснення цієї підтримки;
- ✦ відсутність щорічного фінансування довгострокових проектів ДПП;
- ✦ обмежені можливості отримання державних гарантій для реалізації проектів на місцевому рівні;
- ✦ низька активність органів місцевого самоврядування в розробленні та співфінансуванні партнерських проектів із суб'єктами підприємницької діяльності тощо.

Враховуючи значущість проектів ДПП для відбудови території України, доцільним є вдосконалення бюджетних відносин у процесі співпраці органів влади з бізнесом. Задля ефективної реалізації зазначених проектів необхідним є:

- ✦ здійснення ретельного техніко-економічного обґрунтування проектів;
- ✦ залучення представників громадськості до їх розроблення;
- ✦ встановлення санкцій за невиконання фінансових зобов'язань державним партнером (штрафів, пені);
- ✦ законодавче врегулювання меж рівня надання бюджетної підтримки проектів ДПП відповідно до певного виду її здійснення;
- ✦ забезпечення транспарентності здійснення бюджетної підтримки проектів ДПП;
- ✦ здійснення страхування взятих фінансових зобов'язань державного партнера;
- ✦ проведення контрольних дій у процесі визначення ефективності бюджетного фінансування проектів.

Водночас варто акцентувати увагу на активізації партнерських проектів у соціальній сфері, що дасть змогу забезпечити сталий суспільний розвиток.

Таким чином, запропоновані заходи щодо вдосконалення бюджетної підтримки проектів державно-приватного партнерства сприятимуть стабільному їх фінансуванню та підвищенню зацікавленості суб'єктів економічних відносин у співпраці органів державної влади та місцевого самоврядування. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Пашинська К. С. Моделі фінансування проектів державно-приватного партнерства. *Агросвіт*. 2017. № 12. С. 63–68. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/12_2017/12.pdf
2. Бабяк Н. Д., Нагорний Є. О. Перспективні напрями фінансування проектів державно-приватного партнерства в Україні. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Серія «Економіка»*. 2017. Т. 22. Вип. 5. С. 158–162.

3. Солодовнік О. О. Джерела фінансування проектів державно-приватного партнерства. *Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво»*. 2012. № 3. С. 98–103. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2012/3_2012/18.pdf
4. Овчарова Н. В. Роль бюджетного забезпечення державної підтримки проектів державно-приватного партнерства в соціальній сфері та проблеми його розвитку. *Стан та перспективи розвитку економіки України в умовах глобалізації: теорія та практика* : монографія. Умань: Візаві, 2014. Ч. I. С. 162–169. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/50086/8/Ovcharova_Rol_biudzhethnoho_zabezpechennia.pdf
5. Коваль Ю. А. Правові засади співфінансування в проектах державно-приватного партнерства: фінансово-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Вип. 51. Т. 1. С. 185–191. URL: <http://surl.li/gjxpd>
6. Private Participation in Infrastructure (PPI): Data Base. Annual Report. *The World Bank Group*. URL: <https://ppi.worldbank.org/en/ppi>
7. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>
8. Бюджетний кодекс України: від 08.07.2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
9. Державно-приватне партнерство. *Міністерство економіки України*. URL: <https://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=cffc9f41-f2ef-45e6-8303-0f8fc0e368f0&tag=Derzhavno-privatnePartnerstvo>
10. Швадчак А. Реформа ДПП для повоєнної відбудови: перспектива чи ризик? *Transparency International Ukraine*. 01.09.2023. URL: <https://ti-ukraine.org/news/reforma-dpp-dlya-povoyennoyi-vidbudovy-perspektyva-chy-ryzyk/>

REFERENCES

- Babiak, N. D., and Nahorni, Ye. O. "Perspektyvni napriamy finansuvannia proektiv derzhavno-privatnoho partnerstva v Ukraini" [Perspective Ways of Financing of Public-Private Partnership Projects in Ukraine]. *Visnyk ONU imeni I. I. Mechnykova. Seriiia «Ekononika»*, vol. 22, no. 5 (2017): 158-162.
- "Derzhavno-privatne partnerstvo" [Public-private Partnership]. *Ministerstvo ekonomiky Ukrainy*. <https://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=cffc9f41-f2ef-45e6-8303-0f8fc0e368f0&tag=Derzhavno-privatnePartnerstvo>
- Koval, Yu. A. "Pravovi zasady spivfinansuvannia v proektakh derzhavno-privatnoho partnerstva: finansovo-pravovyi aspekt" [Legal Basis of Co-financing in the Public-Private Partnership Projects: Financial and Legal Aspect]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia «Pravo»*, iss. 51, part 1 (2018): 185-191. <http://surl.li/gjxpd>

[Legal Act of Ukraine] (2010). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>
[Legal Act of Ukraine] (2010). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
Ovcharova, N. V. "Rol biudzhethnoho zabezpechennia derzhavnoi pidtrymky proektiv derzhavno-privatnoho partnerstva v sotsialnii sferi ta problemy yoho rozvytku" [The Role of Budgetary Provision of State Support for Public-private Partnership Projects in the Social Sphere and Problems of its Development]. *Stan ta perspektyvy rozvytku ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii: teoriia ta praktyka*. Part 1. Uman: Vizavi, 2014. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/50086/8/Ovcharova_Rol_biudzhethnoho_zabezpechennia.pdf
"Private Participation in Infrastructure (PPI): Data Base. Annual Report". *The World Bank Group*. <https://ppi.worldbank.org/en/ppi>

Pashynska, K. S. "Modeli finansuvannia proektiv derzhavno-privatnoho partnerstva" [Models of Financing of Public-Private Partnership]. *Ahrosvit*, no. 12 (2017): 63-68. http://www.agrosvit.info/pdf/12_2017/12.pdf
Shvadchak, A. "Reforma DPP dlia povoiennoi vidbudovy: perspektyva chy ryzyk?" [PPP Reform for Post-war Reconstruction: Prospect or Risk?]. *Transparency International Ukraine*. September 01, 2023. <https://ti-ukraine.org/news/reforma-dpp-dlya-povoyennoi-vidbudovy-perspektyva-chy-ryzyk/>
Solodovnik, O. O. "Dzherela finansuvannia proektiv derzhavno-privatnoho partnerstva" [The Sources of Financing Public Private Partnerships]. *Derzhava ta rehiony. Seriia «Ekonomika ta pidpriemnytstvo»*, no. 3 (2012): 98-103. http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2012/3_2012/18.pdf

УДК 336.132.11

JEL: E60; E62; F36; G28; H21; H73; H79; R12

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-7-385-393>

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК РЕАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

©2024 КОЛЯДА Т. А.

УДК 336.132.11

JEL: E60; E62; F36; G28; H21; H73; H79; R12

Коляда Т. А. Фінансове забезпечення сталого розвитку територіальних громад України як чинник реальної децентралізації повоєнного відновлення

Метою статті є оцінка сучасного стану та визначення перспектив фінансового забезпечення сталого розвитку територіальних громад України в умовах децентралізації на середньостроковий період повоєнного відновлення. У статті узагальнено законодавчі підстави щодо підтримки Україною цілей сталого розвитку та необхідності їх урахування при розробці прогностичних документів; здійснено аналіз складу та структури доходів місцевих бюджетів, їх питомої ваги в доходах зведеного бюджету та ВВП за 2019–2023 рр.; на основі експертних оцінок визначено вплив формальних правил на формування доходів місцевих бюджетів, зокрема податкових; обґрунтовано тенденції та перспективи фінансового забезпечення сталого розвитку територіальних громад України на середньостроковий період. На основі аналізу складу та структури доходів місцевих бюджетів було виявлено скорочення частки доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету (без трансферів) та у ВВП. Цей тренд сягнув свого максимального значення у 2023 р. та відбувається, передусім, через скорочення обсягів міжбюджетних трансфертів. Враховуючи значне навантаження на державний бюджет щодо фінансування оборонної функції держави та обслуговування державного боргу, обґрунтовано припущення про збереження тренду на скорочення обсягів міжбюджетних трансфертів на найближчі 3–5 років. Доведено, що основними бюджетоутворювальними податками для формування власних доходів місцевих бюджетів виступають податок на доходи фізичних осіб та єдиний податок. Зазначено, що запропоновані урядом новації щодо адміністрування зазначених податків можуть призвести до скорочення надходжень до місцевих бюджетів у середньостроковій перспективі. Змодельовано сценарії податкових надходжень до місцевих бюджетів за різними варіантами зміни бази та ставок бюджетоутворювальних податків, а також підкреслено важливість надання повноважень органам місцевого самоврядування впливати на процес їх адміністрування, як це запропоновано в Національній стратегії доходів до 2030 року. Обґрунтовано пропозиції щодо доцільності використання місцевих запозичень та місцевих гарантій як джерел додаткових надходжень місцевих бюджетів, попередньо провівши оцінку потенційних ризиків щодо можливості ефективного управління місцевими запозиченнями та врахувавши їх при розробці довгострокових бюджетних прогнозів. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є відновлення середньострокового планування доходів місцевих бюджетів та в перспективі перехід до довгострокового часового горизонту, що відповідатиме процесу імплементації вимог директив ЄС.

Ключові слова: фінансове забезпечення, сталий розвиток, децентралізація, місцеві бюджети, податкові надходження, доходи бюджету, територіальні громади, місцеві запозичення, повоєнне відновлення.

Рис.: 4. **Бібл.:** 15.

Коляда Тетяна Анатоліївна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент, доцент кафедри публічних фінансів, Державний податковий університет (вул. Університетська, 31, Ірпінь, 08205, Україна)

E-mail: t.a.koliada@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1574-4446>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/U-2474-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57207811486>